

مریم زندی به سال 1325 در گرگان متولد شده است. او لیسانس حقوق و علوم سیاسی از دانشگاه تهران دریافت کرده است. شروع عکاسی او از سال 1348 بوده، که جایزه‌ای هم در همان سال‌های ابتدای کار دریافت نموده است. او آرشيو منحصر بفردی از پرتره اشخاص مشهور ایران، در زمینه های مختلف هنری و سیاست به وجود آورده و تعدادی از این پرتره‌ها را در پنج جلد کتاب به نام " چهره‌ها " به چاپ رسانده است.¹ یکی از این پنج جلد کتاب که از افراد سرشناس ادبیات ایران عکاسی شده، برای بار دوم در سال 1377 تجدید چاپ شده است. در پیشگفتار کتاب، کریم امامی درباره‌ی مریم زندی چنین توضیح می‌دهد که او از عکاسان شخصیت‌گرا در چهره‌برداری است؛ در این پیشگفتار به علاوه‌ی تاریخ عکاسی ایران و معرفی چهره‌های سرشناس مربوطه در دوران قاجار و پهلوی، از یوسف کارش نام می‌برد و نقل قولی از او: "ماسکی که ما در برابر دیگران، و اغلب در برابر خودمان، بر چهره می‌نهیم ای بسا تنها برای یک ثانیه برداشته شود- و آن قدرت درونی به صورت حرکت ناهشیار، ابرویی بالا برده و واکنشی از تعجب، یک لحظه آرامش، نمایان گردد. این لحظه، لحظه‌ای است که باید ضبط شود." این نقل قول ما را در دیدن عکس‌ها چنین پیش می‌راند که این‌گونه لحظه‌ها را در چهره‌ی افراد عکاسی شده تشخیص دهیم. همچنین درباره‌ی روش چاپ، زیرنویس عکس‌ها، مقدمه، شیوه‌ی تنظیم عکس‌ها، ترتیب آن‌ها و دلیل تعداد عکس از افراد توضیح داده می‌شود. عکسی از نویسنده‌ی پیشگفتار نیز در کتاب وجود دارد که از او به عنوان مترجم و نویسنده یاد کرده است. طراحی، پردازش هنری و نظارت بر کتاب به عهده‌ی ابراهیم حقیقی بوده است.

قطع کتاب رحلی بزرگ بوده و مربع، جلد سخت دارد و کاغذها گلاسه‌ی ضخیم است. طرح جلد از بعضی پرتره‌ها با غلظت کم استفاده شده، نوارهایی از نگاتیو از دو طرف جلد به داخل کشیده شده، فونت‌ها هم روی جلد و هم داخل کتاب فارسی است و در فاصله‌ی مناسبی نسبت به عکس‌ها و حاشیه قرار دارد. درون کتاب این‌ها همه در یک کادر مربع در صفحه تنظیم می‌شوند.

برای چاپ این کتاب عکس سیاه و سفید از روش افست دوئوتن استفاده شده که از بهترین روش‌های چاپ کتاب عکس سیاه و سفید است. این روش غلظت سایه‌ها را در چاپ بیشتر کرده، همچنین گستره پویایی عکس را بالا می‌برد. زیرا از دو فیلم در چاپ استفاده شده، یکی برای بخش‌های مشکی و یک فیلم برای خاکستری‌های ملایم‌تر.

زیرنویس عکس‌ها دوزبانه بوده و برای هر صاحب‌قلم سه اثر به انتخاب خودشان پای عکس ذکر شده است، که انتخاب خوبی برای آشنایی با سابقه‌ی هر فرد و ترغیب به مطالعه‌ی آثار است. عکس‌ها بر حسب الفبای فارسی چیده شده و از مسن‌ترها به جوان‌ترها می‌رسد؛ اینچنین ترتیب، نظامی منطقی دارد.

یکی از ویژگی‌های کتاب تنوع پرتره‌هاست آنچه کریم امامی نیز اشاره می‌کند؛ که دلایلی را می‌توان استفاده‌ی عکاس از نور طبیعی، محیط طبیعی موضوعات عکاسی و برخورد حرفه‌ای عکاس در تعامل برای رسیدن به لحظه‌ای مناسب، نام برد. اشیاء مشترکی در زندگی آن‌ها یافت می‌شود از قبیل عینک، قفسه‌های کتاب و کتاب‌خانه، قلم، سیگار و گیاهان. در بعضی از پرتره‌ها عنصر تازه‌ای توجه را جلب می‌کند. مانند سبد بلندی از عصا در پیشزمینه‌ی پرتره‌ی محمد حقوقی، گریه‌ای در آغوش بیژن جلالی، دمپایی‌های لنگه به لنگه‌ی محمود مشرف آزاد تهرانی، هلوها بر درخت در پیشزمینه‌ی عکس احمد شاملو ایستاده در قاب پنجره، سبد پر از مداد ایرج جهانشاهی، سیمین بهبهانی در کنار قاب عکس دوران جوانی، قاب خالی گجبری دیوار پشت سر اکبر رادی، ورق‌های پر شده با دست‌خط مهدی سحابی و دو دست اضافه در کادر پرتره‌ی گیتی خوشدل. نکته‌ی مهمی که در بیشتر عکس‌ها توجه ویژه‌ای به آن شده، توجه به عناصر تیره و روشن درون قاب است

¹ ویکیپدیا

و نحوه‌ی قرارگیری آن‌ها نسبت به یکدیگر. در بعضی عکس‌ها انتخاب پسزمینه و لباس مشکی، بیشتر کادر را در سیاهی فرو می‌برد به غیر از روشنایی چهره و دست‌ها که توجه را منحصرأ از آن خود می‌کنند؛ مانند عکس‌های سید ابوالقاسم انجوی شیرازی، فریدون مشیری، بیژن جلالی، داریوش شایگان، رضا براهنی، طاهره صفارزاده، محمد علی سپانلو، علی اشرف درویشیان، ناصر تقوایی، فریده لاشایی، شهرنوش پارسی‌پور، و بهاء‌الدین خرمشاهی. در مقابل عکس‌هایی است که به تمامی در خاکستری‌های روشن فرو می‌روند. مانند پرتوهای عباس زریاب خوبی، باقر پرهام، نادر ابراهیمی و بهرام بیضایی. در باقی عکس‌ها تضاد تیره روشن در تضاد لباس افراد و پسزمینه‌ی عکس ایجاد شده است. فضای خانه در پسزمینه‌ی بعضی عکس‌ها با دقت در کادر جای‌گذاری شده و در بعضی، از فضای حیاط استفاده شده است. مانند عکس احمد آرام با چشمان بسته بر تاب آهنی سفید، مجتبی مینوی کتاب به دست در کتابخانه‌ی بزرگش در حالی که در پسزمینه چند نفر دور میز مطالعه به دوربین نگاه می‌کنند؛ صادق چوبک تکیه بر شاخه‌ی درخت دارد، درختان باریک و بلند در پسزمینه‌ی پرتوهای محمد بهمن‌بیگی، سیمین دانشور در ایوان، محمد جعفر محبوب در لباس پرنقشی که با برگ‌های نورخورده‌ی درخت پسزمینه‌ی عکس هم بافت می‌شود، هوشنگ ابتهاج نشسته بر صندلی اتاق کارش، اخوان ثالث در لابه‌لای برگ‌های باغ، جمال میرصادقی در میان درختان بی‌برگ زمستان، منوچهر آتشی تکیه بر میز ناهارخوری دارد در حالی که پذیرایی خانه با تابلوی نقاشی درختی در گلدان دیده می‌شود، محمد حقوقی در میانه‌ی سبد بلند پر از عصا و چیدمان خانه‌اش، احمد رضا احمدی جلوی قاب عکس‌ها وستون‌های طاق‌دار خانه، گلی امامی لبه‌ی پنجره زانو بغل کرده است در حالی که از بالای کادر شاخه‌های پر برگ درخت داخل آمده، هوشنگ گلشیری بر لبه‌ی در اتاق و کتابخانه‌های بلند نشسته است و مهین بهرامی روی میز در کنار فنجان بلوری خالی، در نور آفتابی که بر میز افتاده می‌نویسد. نشانه‌های خانه - نزدیکترین فضا به این صاحبان قلم- در عکس‌ها احساس صمیمیت و شناخت به وجود می‌آورد.

نقل قول یوسف کارش نیز در هنگام ورق زدن آلبوم به چشم می‌آید. نگاه افراد و چهره‌های در حال تفکر در یک آن عکاسی شده‌اند. بعضی چشم‌ها در بیرون از کادر بسیار دقیق به چیزی می‌نگرند انگار در آینه به دنبال همانی هستند که عکاس می‌جوید، و در همان لحظه‌ی یافتن ضبط شده‌اند. بعضی چشم‌ها در لنز دوربین خود را یافته‌اند. فضای تیره و روشن با توجه به عناصر چهره به دقت انتخاب شده‌اند تا ویژگی‌های چهره را برجسته نمایند. بعضی عکس‌ها کم نور است و شاید بهتر می‌بود که در روز دیگری عکاسی می‌شده؛ با این وجود لحظه‌ی عکاسی در تعامل دوربین و موضوع به درستی انتخاب شده و فشار دست بر دکمه‌ی شاتر کاری را که باید انجام داده است.